

Groeningen

voor natuur in en om de stad

IVN GRONINGEN/HAREN

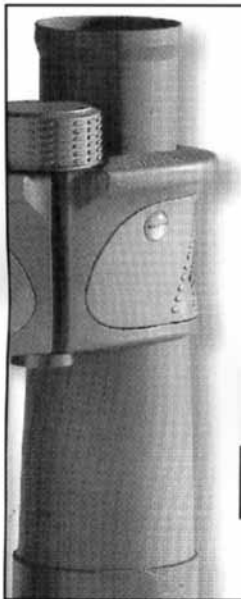
Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid

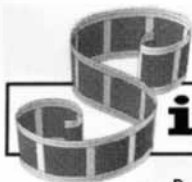
jaargang 38 nr. 4

HERFST 2014

- * Fotoservice
- * Alle grote merken
compact/reflex/digitaal
- * 80 Types verrekijkers
en telescopen op voorraad
- * Ook astronomische telescopen
- * Swift - Bynolyt - Zeiss
- * Swarovski-topdealer
- * *Vriend Stichting Het Groninger Landschap*

www.combigroningen.nl

ipkes

COMBI
FOTO-VIDEO

Poelestraat 19 - 9711 PG Groningen
Telefoon (050) 312 86 84

HET KLEINE REISCOLLECTIEF

kleinschalig verantwoord vertrouwd

Wij organiseren

natuurbelevingstochten,

kant en klaar of op maat,

voor vogelaars en

liefhebbers van fietsen,

wandelen en kanovaren.

Wij zijn er voor kleine

groepjes, families en

individuele reizigers.

Ook organiseren we

studiereizen/excursies

en groepsreizen.

vogelreizen 2015

Roemenië , Donaudelta	april
Hongarije , Bükk, Tisza en Hortobagy	mei
Polen , Biebrzamoerassen en Bialowieza	mei
Duitsland , Elbedal	mei
Engeland , Farne Islands, Bass Rock en Cheviot Hills	juni
Zweden , Falsterbo, vogeltrek	september

natuur- en wandelreizen 2015

Schotland , wandelen op de Isle of Skye	april
Polen , ontdek Noordoost Polen	mei / juni / augustus
Engeland , wandelen in het Lake District	mei

Kleine groepen (vanaf 5 deelnemers).

Deskundige reisleiding.

Korting als u vroeg boekt.

Wij reizen meestal per trein of minibus naar onze bestemmingen.

Ook bieden wij veel individuele reizen aan en maatwerk.

Het Kleine Reiscollectief is een initiatief van

Meander reizen

info@hkrc.nl

www.hkrc.nl

085-7853820

Agenda 2014/2015

Zaterdag 1 november	Kraanvogels kijken bij Diepholz
Zaterdag 1 november	Landelijke Natuurwerkdag
Zaterdag 13 december	Lauwersmeer in de winter
Zaterdag 3 januari 2015	Natuurkids Het Vogeldiner

De meest actuele informatie t.a.v. excursies en cursussen die het IVN Groningen-Haren organiseert, is te vinden op de website:

<http://ivn.nl/afdeling/groningen-haren>

Afbeelding omslag:

Kostgangerboleet, gevonden in het Elsburger Onland. Foto: Ana Buren.

CARLO ENSING
ADMINISTRATIES

info@carloensingadministraties.nl
www.carloensingadministraties.nl
06-47871101

Voor eenmanszaak (ook zzp-er en starter), VOF, BV, stichting of vereniging doen wij de financiële administratie en aangiftes, regelen we het aanvragen van toeslagen, maken we een jaarrekening en overige financiële adviezen.

Voor particulieren verzorgen wij de aangifte Inkomstenbelasting.

Wie helpt mee met de organisatie van de natuurgidsencursus?

Het IVN Consulentenschap heeft het initiatief genomen om in samenwerking met enkele IVN-afdelingen in Groningen/Drenthe een natuurgidsencursus te organiseren. Als per afdeling twee personen willen meewerken, hebben we al gauw een team van zes personen. Een natuurgidsencursus duurt meestal tussen anderhalf en twee jaar, wordt in de avonden gegeven (bijvoorbeeld tweewekelijks) en bestaat naast theorie-avonden ook uit excursies in de natuur. Degenen die meehelpen met organiseren kunnen zelf ook veel hebben aan de cursus. Je kunt immers cursusavonden bijwonen en excursies meemaken. Verschillende taken worden binnen het team verdeeld. Het is een pré als je zelf al eens een natuurgidsencursus hebt meegemaakt.

Wie helpt mee? Voor informatie en opgave: bel of mail Lammert Tiesinga (zie contactgegevens achterin).

Yohân Bergsma
Meesterschilder

Meidoornlaan 3
9771 AN Sauwerd
tel. 050-5269734

OKER
Schildert natuurlijk

www.ekoschilder.nl

Inhoudsopgave

Oproep natuurgidsencursus	4
Van de voorzitter	6
Van de redactie	8
PR is informeren en communiceren	10
Interview met Ben Westerink	12
De Boskip – een paddenstoelenrecept	14
Excursie Breebaartpolder en de Dollard	15
Excursie Noorderriet	18
Cursus vogeltrek	21
Vleermuizenexcursie	26
Heemtuin deel 7	27
Eurobirdwatch	30
Paddenstoelencursus 2014	32
GPS-tocht natuurkids	33
Potamogeton x fluitans	36
Boekennieuws	39
Cursussen en excursies	41
Adressen en informatie	43

Van de voorzitter

Op 20 maart 2011 heb ik haar voor het eerst gezien: de beflijster. Geen echte beflijster, maar een vrouwtjesmerel met een opvallend grote witte bef. Sindsdien struint ze vrijwel dagelijks door mijn achtertuin, vaak vergezeld door een mannetje in stemmig zwart. 's Morgens strooi ik wat broodkruimels, en af en toe een beurse appel. Vinden ze heerlijk. En altijd zijn ze op zoek naar pieren in het gazon en in de plantpotten die buiten staan. Ze maken er een bende van.

Behalve aan de grote bef herken ik haar aan een klein, wit uitstekend veertje bij de hals. Zodoende weet ik zeker dat het de 'beflijster' is. En dat mannetje? Ik neem maar aan dat het steeds dezelfde is. Af en toe komt de beflijster terug in mijn vogellogboek. Vooral als ze weer gras verzamelt voor het nest. Nu al een paar lentes achter elkaar. En ze heeft al heel wat jonge merels voortgebracht.

Laatst viel me op dat zowel het vrouwtje als het mannetje grijs beginnen te worden. Of leek het zo? Ze zijn onderhand zeker zo'n vier jaar oud. Dat is voor een merel al een behoorlijke leeftijd. Maar ze gaan door en laten de kopjes nog niet hangen. De tuin is voor hen een veilige haven, waar ze zich thuis voelen. Hopelijk blijven ze nog lang in de buurt. Het geeft een band als je een vogel kent en steeds herkent. In zulke kleine dingen schuilt geluk.

Die kleine, veilige haven staat soms in schril contrast met de grote wereld. Ook in die grote wereld gebeuren prachtige dingen. Rond Groningen en Haren ontwikkelt zich een groot natuurgebied. De ecologische hoofdstructuur heeft verschillende gebieden met elkaar verbonden: Zuidlaardermeer, Drentsche Aa, Paterswoldse Meer, Eelder- en Peizermeden, Leekstermeer... Verschillende diersoorten komen erop af. Otters en bevers, bijvoorbeeld. Echter: dwars door het gebied loopt de A28. Vooral de muur in de middenberm betekent voor veel zoogdieren een onoverkomelijke barrière. Terwijl door natuurorganisaties veel moeite wordt gedaan om de toeloop van onder andere otters en bevers naar deze gebieden te bevorderen, zijn tot nu toe nog nauwelijks maatregelen getroffen om de situatie op de

A28 te verbeteren. Nog in mei 2014 werd op de A28 een otter aangereden, dat wil zeggen één van de twee otters die in de Onlanden inmiddels waren gesignaleerd. En in 2013 werden op de A28 maar liefst vijf bevers aangereden. Ook worden vrijwel dagelijks meer algemene zoogdieren als ree, das, steenmarter en bunzing doodgereden. Met name het Groninger Landschap en Natuurmonumenten hebben de situatie al eerder aan de kaak gesteld. Tot nu toe zijn er nog nauwelijks maatregelen getroffen om de situatie te verbeteren, terwijl deze al jaren bekend is. Als bestuur trekken we door middel van een brief aan de bel bij Rijkswaterstaat, met het verzoek om eindelijk maatregelen te treffen. Het mooist zou zijn als de muur volledig zou verdwijnen. Verder kunnen er onder de weg doorgangen worden gecreëerd met hekjes en rasters die de dieren er naartoe leiden en voorkomen dat ze de snelweg op gaan. Samen met de Natuur- en Milieufederatie proberen we ook andere organisaties erbij te betrekken.

Of het helpt, zo'n brief? We zullen zien. Je moet iets doen. We nemen een voorbeeld aan de merels: we gaan door en laten de kopjes niet hangen!

5 oktober 2014
Lammert Tiesinga

Van de redactie

Nadat Eline twee jaar op voortreffelijke wijze de redactie van de Groeningen heeft verzorgd, neem ik deze taak nu van haar over. Om er mooie uitgaven van maken heb ik natuurlijk jullie onontbeerlijke hulp nodig, in de vorm van kopij. Dus ga ik de komende jaren ontzettend aan jullie kop zeuren: als je iets kwijt wilt over die prachtige natuur die ons steeds weer zo boeit, stuur het in! Dit kan van alles zijn: verhalen, verslagen, lofdichten, foto's, striptekeningen, betogen, verhandelingen, of andere zielenroerselen, als het maar over de natuur gaat.

Door de vroege start van het voorjaar, de hoge temperatuur tot en met juli en de lage temperatuur in augustus, is de herfst dit jaar enkele weken vroeger dan normaal ingevallen. We konden dus al vroeg genieten van de bladverkleuring en de vruchten, zaden en noten van struiken en bomen. De paddenstoelen kwamen dit najaar zó snel op dat de organisatoren van de paddenstoelencursus vurig baden om plensbuien die een tweede groeiperiode teweeg zouden brengen. Die gebeden werden verhoord. Sorry!

De Witwangsterns en de Witvleugelsterns zijn allang weer op weg naar hun overwinteringsgebieden in Afrika. De polders worden nu vooral bevolkt door ganzen. Miljoenen vogels leggen nu vanaf hun broedgebied enorme afstanden af zuidwaarts. Ze landen aan onze kusten om er te overwinteren, of ze pauzeren op onze wadden om te foerageren en op te vetten voor de voortzetting van hun reis. Het melancholieke "puu" van de Goudplevieren is weer te horen op het boerenland en aan de kust.

Op de Kardingerbult verzamelen de trektellers zich in alle vroegte om de vogeltrek te registreren. Iedere natuurliefhebber wordt daar welkom geheten en ingewijd in de wondere wereld van de vogeltrek.

De natuur is in beweging! Soms meer dan ik had verwacht of dan mij lief is. Op 30 september schudde de aarde zelfs in het centrum van Stad. De stadjes mogen zich nu met recht 'echte Groningers' noemen. Gelukkig hoeven we ons van minister Kamp geen zorgen te maken, it's all in the game.

De trui uit de kast gehaald. Het is tijd om lekker voor de kachel deze nieuwe aflevering van de Groeningen te lezen.

Veel plezier!

Ana Buren

ivngroeningen@gmail.com

De deadline voor het aanleveren van kopij voor de volgende editie is 10 januari 2015

PR moet zijn CI (communiceren en informeren)

Hoe maak je de activiteiten van de afdeling bekend bij een groter publiek? Hoe bereik je de mensen die geïnteresseerd zijn in de activiteiten van onze afdeling? Hoe informeer je je leden en donateurs? Deze en andere vragen houden ons als werkgroep PR continue bezig. In dit stuk lichten we een tip van de sluier op en vragen we u om mee te helpen.

We beginnen bij de missie van het IVN, die is *werken aan een duurzame samenleving. Wij zijn ervan overtuigd dat, door mensen zelf in aanraking te brengen met de natuur, zij zich pas écht bewust worden van de waarde ervan. Daarom laten wij jong en oud de natuur van dichtbij beleven.*

Dat betekent dat we als afdeling zoveel mogelijk mensen bij onze activiteiten willen betrekken, voor excursie, cursus, lezing of wat dan ook, en betrokken houden. Dit deden en doen we als werkgroep door vier maal per jaar de Groeningen uit te brengen, twee maal per jaar een folder, en persberichten (trachten) te plaatsen in krant en op websites. Daarnaast hebben we een eigen heldere website, die altijd actueel is. Als u bijvoorbeeld twijfelt over het tijdstip van een activiteit: check de website! Er zijn tegenwoordig nieuwe middelen om te communiceren, de social media. Een aantal benutten we dan ook: heeft u de afdeling al 'ge-liked' en 'gedeeld' via facebook (adres onderaan), en 'volgt' u ons al via twitter (zoeken op naam van de afdeling)?

Dit klinkt allemaal heel goed, maar de wijze van communiceren verandert met de dag. Persberichten plaatsen is lastiger dan jaren geleden. Verspreiden van de folder op de juiste plekken is een uitdaging. Een prachtige website is mooi, en een facebook-pagina en een Groeningen ook. Het gaat uiteindelijk om te zorgen dat je gevonden wordt en dat mensen de keuze maken om aan een activiteit van de IVN-afdeling deel te nemen.

Eén heel goed communicatiemiddel is nog niet genoemd en dat bent u met de mond-op-mond-reclame. Een beter middel is er eigenlijk niet. Dus een oproep aan u om dit middel continue in te blijven zetten, naast het ondersteunen van de eerder genoemde middelen.

Heeft u trouwens vragen, opmerkingen of tips:
mail deze aan prharengroningen@kpnmail.nl

Kees van de Ven

Het adres van de facebook-pagina is:

<https://www.facebook.com/pages/IVN-Groningen-Haren/1453738491544620?fref=ts>

Paspoort

Naam:	Ben Westerink
Woonplaats:	Adorp
Geboortjaar:	1946
Burgerlijke staat/kinderen:	Grootvader
Opleiding:	Biochemicus
Bij IVN sinds:	1979

Interview met Ben Westerink

Jij staat binnen het IVN bekend als de paddenstoelenexpert. Hoe is dat zo gekomen?

Ik geef jaarlijks – samen met andere IVN'ers – een paddenstoelencursus voor beginners. Alweer bijna zo'n 20 jaar.

Wat vind je interessant aan paddenstoelen?

Ze hebben veel karakter: mysterieus, ongrijpbaar, duister, aantrekkelijk, lekker.

Tijdens het schrijven van deze Groeningen is de paddenstoelencursus net van start gegaan. Is het weer een leuke club?

Als ieder jaar weer een zeer gemotiveerde en enthousiaste club. Sommigen doen al voor de derde keer mee.

Hebben jullie al bijzondere paddenstoelen gezien?

Jazeker. In het Elsburger Onland vonden we twee heel bijzondere soorten: de tonnetjesmycena (we werden wel getipt) en een wonderlijk slijmzwammetje: het langstelig kroeskopje, dat nog maar 1 keer eerder in het noorden is gezien.

Welke natuurgebieden moeten de lezers van deze Groeningen vooral bekijken om mooie en bijzondere paddenstoelen te zien?

Appelbergen, Vennebroek, Stadspark (nabij de wilde plantentuin).

Over paddenstoelen weet je alles. Zijn er nog andere dingen in de natuur waar je graag meer over zou willen weten?

Ik ken ca 200-300 paddenstoelen, maar er komen minstens 5000 soorten in ons land voor, dus een paddenstoelenexpert ben ik zeker niet. Wilde planten zijn al lang mijn hobby, met name het geslacht *Carex* (de zeggen).

Wat is jouw favoriete natuurgebied en waarom?

Het Eexterveld tussen Anderen en Eext. Brongebied van het Scheebroeker loopje. Nooit zoveel klokjesgentiaan bij elkaar gezien, maar ook spaanse ruiter, draadgentiaan en blonde zegge.

Wat is jouw leukste/mooiste natuur ervaring?

Dat zijn er vele. Heel bijzonder was de inventarisatie van de wilde planten van West-Groningen die ik samen met Heddy de Keyzer heb afgerond in 1991. En wat paddenstoelen betreft: tien jaar geleden vond ik in een gewoon stuk berm van de provinciale weg Winsum-Groningen, heel dicht bij mijn woonhuis, vier bijzondere wasplaten, waaronder de spitse wasplaat die nog maar 4x eerder in Nederland was gevonden. En heel recent: in het Elsburger Onland zag ik vorige week galigaan. Een legendarische moerasplant van kwelplekken. Die had ik nog nooit gezien.

Wat doe jij graag in je vrije tijd?

Daar ik met pensioen ben, is dat veel om op te noemen. Landschap, bodem en bewoningsgeschiedenis hebben mijn warme belangstelling. Voornamelijk de samenhang daartussen. De grote verbanden. Momenteel zit ik behoorlijk in de archeologie. En natuurlijk mijn eigen wilde tuin.

Wat zou jij graag in de volgende Groeningen willen lezen/zien?

Zoals gezegd heb ik een voorkeur voor de grote verbanden. Maar de onderwerpen zijn niet zo van belang, als het maar enthousiaste verhalen zijn. Wellicht een lekker recept voor paddenstoelen.

De Boskip

Zwavelzwammenrecept: voor als u ontzettend veel onverwachte eters op bezoek heeft.

U neme een aantal zwavelzwammen van die wilg bij u in de buurt. Ze groeien ook op eiken en op taxussen. Als u ze op taxussen vindt moet u ze niet consumeren. Die bomen zijn giftig.

De zwavelzwammen die u gaat plukken mogen ook absoluut niet in het zicht staan, want pluk schaadt de esthetiek. Ze zijn namelijk heel erg mooi. Uw buurtgenoten willen ook van hun schoonheid genieten.

In Engeland worden ze heel veel gegeten. Daar heten ze 'chicken of the wood', oftewel: boskip, want ze smaken naar kip. Bij ons is de eetbaarheid nog niet echt doorgedrongen. Dat komt door die mooie kleuren. Iets wat zo mooi kleurt kan niet lekker smaken denken wij, want anders zou iedereen ze eten en zouden ze al uitgestorven zijn!

Dan volgt nu een recept dat ik nog nooit heb uitprobeerd. De paddenstoelen schoten dit jaar zó vroeg uit hun bast dat ik te laat was om ze op tijd te vangen.

U snijdt de zwavelzwam in blokjes en blancheert deze kort. Laten afkoelen. Even laten rusten in een marinade van Italiaanse kruiden. Dan roosteren op de barbecue op een van deze belachelijk warme herfstavonden.

Smakelijk eten!

Ana Buren

(Dit heerlijke gerecht is nog nooit op deze website uitgetest. Wij staan open voor uw reacties, als u het heeft overleefd. Wijzelf hebben het nog niet uitprobeerd.)

Impressie van de excursie naar Breebaartpolder en de Dollard

Op 6 september vertrekken we met een groepje van 16 mensen voor de excursie, waarin we hopen veel doortrekkende steltlopers te zien. Deze vogels hebben een foerageerplek nodig waar ze kunnen "opvetten", alvorens ze hun grote reis maken naar hun wintergebieden in Zuid-Europa of Afrika. Tijdens de reis hiernaartoe en dan van hier vervolgens naar hun wintergebieden verliezen ze soms meer dan de helft van hun lichaamsgewicht! Dit geeft aan hoe belangrijk onze Waddenzee en ook de Dollard als foerageerplek voor deze vogels is.

Het is erg mistig, dat belooft niet veel goeds voor het spotten van de vogels...

We komen in Nieuw Statenzijl aan rond hoogwater, waar we een bezoek zullen brengen aan de "Kiekkaaste", een vogelkijkhut van het Groninger Landschap.

Op het vlonderpad, dat zich door het riet slingert en naar de vogelhut leidt, worden we verrast door de stilte en de geluiden van de vogels. Rietgorzen, baardmannetjes, overvliegende gele kwikstaarten en goed te zien: een paapje!

Vanuit de vogelhut wordt in de mist een enkele voorbijvliegende zwarte ruiter gespot, maar de sfeer is erg bijzonder door een héél voorzichtig doorkomend zonnetje.

Onderweg rijdend door de Coenraadtpolder van Nieuw Statenzijl naar Breebaart neemt de zon het definitief over van de mist. Het lijkt wel een teken voor de buizerds die zich uitgebreid laten zien, evenals andere roofvogels (sperwer, bruine kiekendief, torenvalk). De vermeende rietganzen blijken bij nadere bestudering toch 'gewone' grauwe ganzen te zijn.

Bij Breebaart zien we de steltlopers dan eindelijk in groten getale!

Kluten, lepelaars, zwarte ruiters, tureluurs, kieviten, wulpen, rosse grutto's (met iets opgewipte, kortere snavels dan de gewone grutto) goud- en bontbekplevieren, een enkele watersnip, bonte strandlopers. Ook verschillende soorten eenden, w.o. pijlstaarten, tafel-, krak-, berg- en slobbeenden, blauwborsten, tapuiten (met hun kenmerkende witte stuit, wanneer ze opvliegen) komen we tegen. Koffiedrinkend in de zon bij de Reiderhoeve zien we een slechtvalk in gevecht met torenvalk, een bijzonder gezicht!

We lopen nog een klein stukje over de dijk, het kan nog net, willen we op tijd terug zijn in de stad! We zien een groenpootruiter, een waterral en ook nog een boomvalk! Dit vormt een mooi slotakkoord van een mooie, warme leerzame nazomerdag!

*Catherine Brandsma
(vogelwerkgroep)*

Verslag KNNV-IVN-excursie Noorderriet (NAM Grijpskerk) zondag 5 oktober 2014

Deze excursie, voortvloeiend uit de cursus bomen, werd op sublieme wijze geleid door René Bult. Deze bioloog blijkt een man te zijn met kennis van de Nederlandse (houtige) flora en een brede kennis van en interesse in biologie in het algemeen. De 8 deelnemers hebben een heel interessante langdurige rondgang gemaakt door het ca. 15 jaar geleden aangelegde schaamgroen rond de grote "gasinjectie-fabriek" in dit Noord-Friese open kleigebied. Ook de bekende geboren boomklimmer Matthias Groen was erbij!

Inderdaad bleken deze op deels bijeengeschoven teelaarde van de voormalige landbouwpercelen geplante bosstroken te bestaan uit een lange lijst van merendeels inheemse bomen en struiken. Die zijn zich inmiddels zelf aardig aan het vermenigvuldigen en er is een nieuw evenwicht aan het ontstaan, want er wordt vrijwel niet gekapt of gesnoeid. Wel worden delen gemaaid en afgevoerd, wat een mooie kruidige flora tot gevolg heeft. Het uitstrooien van maaisel uit het Lauwersmeergebied zal daar een mooie aanzet voor geweest zijn.

Behalve dat het een leerzame dag was om de bomen op naam te brengen, gaf dit steeds weer aanleiding voor een dispuut in bredere, al of niet filosofische context. Ik zal hier kort wat onderwerpen en termen bespreken:

RUBISCO. Hét enzym in het groen bladchlorophyl. Wikipedia zegt: *oftewel ribulose-1,5-bifosfaat carboxylase oxygenase, is het bekendste en tevens cruciaalste enzym in alle mogelijke vormen van fotosynthese (C3, C4 en CAM). Het grootste deel van de biomassa aanwezig op aarde is ooit dit enzym gepasseerd, aangezien dit de belangrijkste*

BERKEN. Deze kruisen daarentegen **nooit**. De ruwe (*Betula pendula*) heeft nooit haren, heeft meer hangende twijgen en groeit op drogere gronden dan de zachte (*Betula pubescens*).

VERBORGEN OKSELKNOP. Bij de meeste bomen kun je de nieuwe knoppen vinden aan de top van de twijg. Bij de buitenlandse (Noord-Amerikaanse) valse acacia (*Robinia pseudoacacia*) en de plataan zijn zij verborgen door de voet van de bladstelen en dan ook zonder knopschubben (later omrand door het bladlidteken).

‘LINDEVAL’. Een van de eerste bomen die uit het bosbestand verdween door toedoen van de mens. Wel was zijn blad van belang als voedsel voor zijn vee, maar zijn hout was niet gewild. Ruimte voor vooral de eik was veel belangrijker (bast als looistof, hout voor de bouw).

SNACKEN. René verkocht ons het idee dat het ook voor een mens veel beter is om vooral afwisselend (niet vette zoutjes natuurlijk!) groentes te eten! Waarom? Wel, de apen laten dat al zien! In boombladeren zitten bijna altijd wel wat minder prettige stoffen voor de maag. De boom heeft die vaak bittere stoffen, zoals tannines, natuurlijk om zich tegen teveel vraat te beschermen. Eet je dus niet alleen maar van één boomsoort dan kan je maag dat beter aan. Apen zoeken zelfs speciale boombladeren op wanneer zij zich ziek voelen!

HET DRIE-KIKKER-COMPLEX valt eigenlijk buiten dit verhaal. Wil er alleen maar dit van zeggen. Er zijn twee groene kikker(onder)soorten in Nederland, de poel- en de meerkikker. Die kunnen bastaarden tot de bastaardkikker. De rest kun je zelf googelen.

Fonsvos
(de bomenman van Tinallinge)

Cursus Vogeltrek, begin oktober 2014

De cursus Vogeltrek die de vogelwerkgroep IVN Groningen-Haren dit najaar organiseerde, is een nieuwe loot aan de cursusboom. Het idee was een korte cursus te houden bestaande uit 1 avond theorie in Groningen en een weekend met een expert op Schiermonnikoog, tijdens de najaarstrekperiode.

Hoewel de belangstelling wat lager was dan gebruikelijk, kwamen uiteindelijk toch 14 mensen samen op zaterdagochtend 4 oktober, in kampeerboerderij Duinhoeve op Schiermonnikoog. De voorafgaande donderdag was er de theoretische voorbereidingsavond in het Terra College in Groningen geweest. Na kennismaking vertelde Bauke Koole een mooi algemeen verhaal over vogeltrek, doorspekt met informatie over de vele geluiden die vogels kunnen maken, ook

toegespitst op de roepjes tijdens de vlucht. Hier ligt ook voor de wat meer ervaren vogelaars nog een hele wereld ter kennismaking.

Maar de hoofdmoot van de cursus begon op Schiermonnikoog om half 11 op zaterdag 4 oktober. Een zestal mensen was op vrijdag 3 oktober reeds naar Schier getogen. De koffie stond dus al klaar voor de zaterdag-arriveerders. Natuurlijk hadden deze 6 wel terecht de beste bedden ingenomen, maar gelukkig was er nog keuze genoeg. Deze keuze kwam neer op een doorbuigbed of een houten plank onder de matras. Het kampeerboerderij-gevoel gaf velen van ons een déjà vu gevoel. Een grote slaapzaal, een recreatiezaal met veel bruine stoelen en tafels, een gezellig rommelig erf, een buurgroep bestaande uit kinderen van een tennisschool, een keuken en bar. De sfeer zat er gelijk in!

De cursus was opgezet rond onze gastspreker Raymond Klaassen, gepromoveerd ecooloog/bioloog/onderzoeker met heel veel kennis en ervaring. Na een half uur zoeken hoe de beamer aan moest, begon hij met het eerste deel van zijn verhaal over vogeltrek. Raymond verstaat de kunst om op ongedwongen wijze heel boeiend te vertellen over vogeltrek. Het werd een schitterend verhaal waarbij hij eigen werk en ervaringen combineerde met andere observaties en waarnemingen. Het thema was eerst vooral het beschrijven van alle aspecten van de vogeltrek. Waarom trekken vogels? Hoe bereiden ze zich voor? Hoe snel? Wanneer? Waarlangs? Vooral de laatste jaren is veel nieuwe kennis vergaard door vogels uit te rusten met zenders of gps loggers, die steeds de positie vastleggen. Raymond wist hierbij complexe wetenschappelijke observaties helder weer te geven, en te vertalen naar waarnemingen van alledag. Wist u bijvoorbeeld dat een zwartkop met een vleugellengte van <75 mm naar Engeland vliegt, en van >75 mm naar Afrika? Het was een fascinerend verhaal over een nog altijd mysterieus fenomeen.

Het was mooi weer en na ruim 1 uur luisteren kregen de aanwezigen enige trekconrust (de zogenaamde Zugunruhe). Vogels hebben ook een aangeboren trekdrang en als je ze opsluit gaan ze spontaan bewegen, hippen en hoppen in de richting waar ze naar toe willen

gaan. Bij onze 14 vogelaars gebeurde iets soortgelijks. Zo vertrokken de aanwezigen even later onder leiding van Bauke vervolgens per fiets naar de Kobbbeduinen. Vanaf daar gingen we verder lopend het veld in, waar het vrij rustig was qua vogels, met vooral piepers, vinkachtige en ganzen. Het was een mooie dag en met onze verse kennis wisten we inmiddels dat de bulk van de vogeltrek boven de 3 km hoogte plaatsvindt, helaas dus buiten ons gezichtsbereik. Daarna togen we naar het Badstrand en plantten een rij telescopen gericht naar de zee. Hier zagen we ganzen, eiders, bonte strandlopers, drietenen en aalscholers voorbij trekken. Dicht bij de kustlijn was een stelletje grote sterns ruzie aan het maken om dat ene paaltje.

Bij terugkomst in de boerderij bleken Raymond en André zoek, vanwege een melding van een dwerggors halverwege de terugweg. De rest zat inmiddels al zo smakelijk te eten van de chili-sin-carne, dat de laatkomers bijna 'de dwerggors in de pot' vonden.

Na het eten volgde het tweede deel van het verhaal van Raymond. Nu was het thema vooral het waarom van de vogeltrek. Ook nu werd het weer een uiterst fascinerend verhaal, waarin we werden meeegenomen langs alle wetenschappelijke ontdekkingen, de ontwikkelingen daarin, correcties daarop en weer correcties daarop. Na afloop gingen we nog even buiten in het donker luisteren, en hoorden we nog wat over ons heen komen. We werden wel wat belemmerd door de boer die om 10 uur 's nachts met 3 tractoren nog op het land aan het werk was.

Kunnen vogelaars te vroeg opstaan? Tot nu toe had ik altijd gedacht dat dat onmogelijk was. Ondanks vroeg opstaan heb ik vaak gedacht dat het beter was geweest om toch nóg vroeger op te zijn. Ditmaal echter niet. Nadat een van de cursisten om 10 over 6 wreed het tl-licht had aangedaan in de slaapzaal, liepen we vóór zeven uur al in het duingebied waar de dwerggors de vorige dag was gezien. Het was alleen nog stikdonker. Pas na 30-40 minuten werd het een beetje licht, overigens met een flink wolkendek. Maar toch was ook dit een mooie ervaring. We hoorden piepjes en roepjes boven ons van kneu, vink, keep, rietgors, zanglijster en meer. We struinden door het schitterende landschap, joegen een groep schapen op en het had weinig gescheeld of we waren op de wilde paarden gesprongen. Vervolgens terug voor het ontbijt en de koffie en thee.

Om 10 uur hadden we afgesproken om het naast de boerderij gelegen ringstation "de Groene Glop" te bezoeken. Dit werd ook een geslaagd onderdeel van de cursus. We troffen 2 ringers, die een aantal gevangen vogels voor ons hadden opgespaard en ook bereid waren

veel te vertellen. Onder leiding van Raymond werden de gevangen vogels na grondige bestudering weer vrijgelaten. Het hoogtepunt was de bladkoning, maar ook een sijs, tjiptjaf (de pootjes zijn niet

echt zwart, maar er is wel een onderscheidend detail te zien aan de vleugeldeksen (😊), barmsijs, diverse zwartkoppen, agressief pikkende pimpelmees en koolmees konden we in detail bekijken. Toch wel een andere beleving dan door de verrekijker of telescoop. We konden een kijkje nemen in de mistnetten, waar de 2 ringers zelfs een zwartkop voor ons hadden achtergelaten zodat Raymond de kunst van het veilig-vogel-verwijderen kon laten zien. Al met al was het een bijzonder interessant bezoek.

Na terugkomst in de boerderij sloot Bauke het weekend af. Het was een bijzonder geslaagd gebeuren geworden, en de kleinschalige sfeer droeg daar nog verder aan bij. Ook het verblijf in de kampeerboerderij was weer eens een leuke belevenis. Het weer was redelijk tot goed en de sfeer was uitstekend. We zijn Raymond zeer dankbaar dat hij dit voor ons wilde doen. Naast 2 heerlijke dagen op het mooie Schiermonnikoog is bovenal de fascinatie voor het mysterieuze gebeuren van de vogeltrek door de cursus verder gegroeid.

*Piet Jager,
mede namens Margreet Schaaf, Saskia van der Burg,
André Sikkema en Bauke Koole,
organisatoren van de Vogeltrek cursus 2014.*

Natuurkids vleermuizenexcursie

Piep-piep-piep, wat een raar geluid de 12e september, zo in de avondschemering in het Stadspark. Een groepje kinderen loopt met een apparaatje, een batdetector zo blijkt. Ja hoor, weer een excursie van de Natuurkids. Zo'n 20 kinderen, onder begeleiding van Marjan van de Vleermuizenwerkgroep Groningen, zijn op zoek naar deze geheimzinnige beestjes. Piep-piep, ja, daar is er weer een. Spannend. O, o het geluid komt dichterbij. Om de beurt richten de kinderen de detector in de lucht (Marjan heeft 4 apparaatjes meegenomen).

Ondertussen vertelt Marjan over de vleermuizen. Wist je dat er wel 3 verschillende soorten zijn in het Stadspark....en elke soort een eigen geluid produceert?

Na afloop warme chocolademelk en marshmallows aan een stokje roosteren boven het vuur. De excursie was weer geslaagd! Moe, maar voldaan tegen 10en naar huis. Dank aan Marjan voor de begeleiding en de camping Stadspark voor hun gastvrijheid.

Pieta Walma

Heemtuin Groningen deel 7: De vroegere lelietfamilie

De **lelietfam.** Wat vroeger één grote fam. was is nu herverdeeld in verschillende families en een groot deel is zelfs in een aparte asperge-orde ondergebracht. De **beenbreek** (zz in Ned., niet op de heemtuin) heeft in een aparte orde een eigen fam. gekregen, ook de **herfsttijloos**, blad in het voorjaar, (bleek)paarse bloei in het najaar, en de **eenbes**, hebben elk een eigen fam. De eenbes is een buitenbeentje want terwijl alle andere genera binnen de vroegere lelietfam. driedelig zijn is de eenbes vierdelig met vier bladen in een krans en twee kransen van vier bloembladen waaruit één blauwzwarte bes voortkomt.

De **lelietfam.** bestaat nu nog uit de lelie, de kievitsbloem (zie foto's), de geelster en de tulp. De roggelelie (niet op de heemtuin) is inheems doch ernstig bedreigd en verder is de Turkse lelie een bekende tuinplant. Kievitsbloemen doen het hier goed, bosgeelster staat heel veel in het Noorderplantsoen (de grootste populatie in Ned.) er zijn nog drie andere soorten geelster die evenals de (gele) bostulp zelden tot bloei komen.

De **asperge-orde** begint met de **orchideeënfam.**, wereldwijd de grootste fam. met 750 genera en 18.000 soorten. Op de heemtuin staat wat breedbladige wespenorchis en een soort handekenskruid,

deze laatsten zijn erg lastig te determineren en ik las dat dit komt omdat de verschillende soorten nog bezig zijn om zich apart van elkaar te ontwikkelen.

De **lissenfam.** met de gele lis als enige inheems in Ned. Er staat op de heemtuin ook een prachtige blauwe lis en de paarsbloeiende boerenkrokus uit de Balkan, een stinsenplant.

Hiernaast een foto van de gele lis met links in het midden een lissnuitkever of lissenboorder.

De **aspergefam.** grote sneeuwroem en sterhyacint (bloeit mrt-apr), allebei blauw, sneeuwroem met wit hart, staan op de heemtuin naast elkaar. Wilde hyacint breidt zich steeds verder uit, kuifhyacint heeft veel last van konijnenvraat en bloeit daarom beperkt maar breidt zich toch gestaag uit, langbladige druifhyacint en blauwe druifjes die heel veel op elkaar lijken, staan hier erg weinig. Lelietje-van-dalen staat hier nog van vroeger en breidt zich weer uit, het kleinere tweebladige dalkruid hebben we geplant en deze doet het goed.

Foto's dalkruid

De gewone - en kranssalomonszegel staan op de open plek, en ook eenbes breidt zich daar gestaag uit. Gewone- en knikkende vogelmelk hebben last van konijnen, verder staat hier nog één asperge, deze komt in het wild voor in de duinen en in Z.-Ned. langs de rivieren. De zeer zeldz. graslelie hebben we gezaaid. De **lookfam.**: heel veel daslook met breed blad, kraailook met rolrond blauwgroen blad, bieslook, slangenlook met grasachtig blad wil niet goed lukken, bochtig look met fijn grasgroen blad. De looksoorten hebben met uitzondering van daslook veel last van konijnen. De **narcisfam.**: sneeuwklokje, er stond zo weinig dat we hebben bijgeplant, lente- en zomerklokje groene vlekjes op de witte bloemblaadjes, lenteklokje tot dertig cm, éénbloemig, bloei feb. – apr., zomerklokje tot zestig cm, drie- tot vijfbloemig, bloei apr. – juni. Er staan hier verscheidene gele narcissoorten en (cultuur)variëteiten en de witte narcis.

De **dagleliefam.** De gewone daglelie staat hier nog van de vroegere botanische tuin. Hij stond hier nog maar heel weinig maar breidt zich weer flink uit.

Tekst: Bart

Foto's: Maarten

Volgende keer: Grassen, cypergrassen en russen

Verslag Euro Birdwatch 2014 – Vogelwerkgroep IVN Groningen-Haren

Zaterdag 4 oktober was het Euro Birdwatch, een jaarlijks telfestijn waar op vele telposten in Europa trekkende vogels worden geteld. Deelname van de Vogelwerkgroep ('VWG') IVN Groningen-Haren kon niet uitblijven op deze dag. (Sterker nog: het begint inmiddels een traditie te worden).

Aldus werd in de Onlanden bij het Eelderdiep een telpost ingericht. De telpost - bestaande uit een tel-lijst, telescopen, verrekijkers, thermosflessen koffie, koek en enthousiaste deelnemers, werd bemand door Catherine, Harry, Piet en Ronald van de VWG.

In Nederland werden 1,4 miljoen vogels geteld, een absoluut record ten opzichte van het vorige record uit 2008 van 0,7 miljoen vogels. Het was te danken aan goed 'trekweer' met zon en wind uit het Zuidoosten. In geheel Europa werden 3 miljoen vogels geteld.

Rond zonsopgang werden de meeste vogels geteld, die veelal opvlogen vanuit slaappleatsen in de Onlanden. Duizenden spreeuwen en honderden grauwe ganzen vlogen op. De meest getelde vogel door 'onze' VWG was de spreeuw (4662), gevolgd door de grauwe gans (1382). Continue waren trekkende kolganzen, veldleeuweriken en zwarte kraaien waar te nemen. Krenten in de pap waren een bonte strandloper, vermoeide zanglijsters, grote zilvereigers en schreeuwende watersnippen. Prachtig blijven de late boerenzwaluwen en een trekkende groep blauwe reigers. De resultaten staan vermeld op trektellen.nl. In 4 ½ uur zijn in totaal 7600 exemplaren geteld.

Die ochtend sprong ook een waterral over de sloot, werden diverse eenden (slobeend, wintertaling, kuifeend) wakker en vochten bruine kiekendieven met een havik en buizerd om het 'penthouse' in de enige dode boom in de wijde omtrek.

(Voor de volledige lijst waarnemingen:
www.trektellen.nl/trektelling.asp?telpost=1535)

Ronald Pieters (Vogelwerkgroep)

Paddenstoelencursus 2014

Paddenstoelencursus 2014. Hoofddocent: Ben Westerink.

*Links: gestreepte nestzwam, de Heemtuin, Stadspark.
Rechts: heksenboleet, Elsburger Onland.*

*Links: zwarte knoopzwam,
rechts: glimmerinktzwam, Elsburger Onland.*

GPS-tocht in het Roege Bos

Zondag 5 oktober was het zover. De eerste gps-tocht van de Natuurkids. Het was voor ons wel een beetje spannend, zo'n eerste keer. En zonder hulp van Albert en Harriët van IVN Norg zou het ons ook niet gelukt zijn.

De belangstelling was zo groot dat we zelfs enkele kinderen moesten teleurstellen.

Uiteindelijk gingen 24 kinderen, verdeeld in groepjes, met de gps op pad. Op zoek naar 7 verschillende waypoints, waar opdrachten waren verstoppt. Met de opdrachten konden punten worden verdiend. Wij verdeelden ons over de groepjes om te zorgen dat niemand verdwaalde en de opdrachten goed werden uitgevoerd.

Ieder groepje had een andere zoekvolgorde. Op de vele paden in Het Roege Bos kwamen we elkaar daardoor nauwelijks tegen. Soms hoorde je in de verte enthousiaste geluiden.

Sommige opdrachten waren lastig te vinden, vooral als ze iets te goed waren teruggelegd door eerdere vindsters. De opdrachten waren divers: kennis over watervogels, herkennen van bladeren, verdedigingstrucs van planten, zoeken naar beestjes, namen bedenken voor planten, een zo lang mogelijke voedselketen maken en 3 keer van de glijbaan.

Eén groepje was de duidelijke winnaar: dat werd beloond met een mooie medaille.

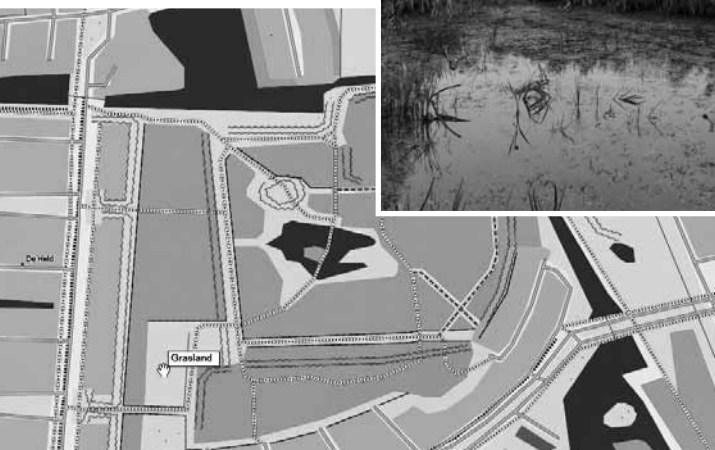
Het verstoppen van de opdrachten

De gps met instructies

De kikkervijver waar een opdracht in verstopt was

Kaart van Het Roege Bos: handig om te zien hoe de paden liepen

Balanceren over spannende paadjes

Vondsten onderweg

Opdracht 4: is het de meerkoet of de waterhoen?

Op naar de volgende opdracht

De glijbaan: toch 1 van de leukste opdrachten?

Potamogeton x fluitans

Vanuit het kantoorpand van het Groninger landschap aan de Rijksweg 333 rijd ik met Alwin Hut, beheermedewerker, in de vroege morgen naar het watersportcentrum Meerwijck. Ik mag mee het Zuidlaardermeer op, in zijn nieuwe fluisterbootje. Sterker nog: ik mag zeggen waar we heen varen. Ik wil graag beversporen zien. We varen langs de oeverlanden, drijftillen met riet en elzenbroekbos, waar we hier en daar uitstappen om de knaagsporen, de wissels en de burchten te inspecteren.

Er drijft een grote plak waterplanten vlak voor ons bootje.

“Weet jij wat dat is?” vraagt Alwin. Ik heb geen idee, ik heb het nooit eerder gezien. Het heeft een aarvormige bloeiwijze. Alwin begint te googlen op zijn mobiele telefoon. “Volgens mij is het fonteinkruid. Langstengelig fonteinkruid?” Dat zou leuk zijn, dat is een zeldzame plant. Hij maakt een fotootje en stuurt dat naar collega Michel Krol. Er komt direct antwoord: het is óf rossig, óf vlottend fonteinkruid, beide zeldzame waterplanten, ze staan op de Rode Lijst. Michel is aanstekelijk enthousiast! Wij worden er opgewonden van. Terwijl we verder varen bespreken we de determinatie van de plant.

wilde-planten.nl:

Vlottend fonteinkruid: *Met ondergedoken bladen, die uit een bladsteel bestaan en met gewone bladen, waarvan de steel meestal duidelijk korter is dan de schijf. De drijfbladen zijn enigszins doorzichtig, met een golvende rand.*

Rossig fonteinkruid: *De ondergedoken bladeren zijn langwerpig, niet gesteeld en soms zijn ze zwak stengelomvattend. Ze hebben een stompe top en de randen gaaf. Verder zijn ze iets gekroesd, vaak golvend en soms roodachtig van kleur. De steunblaadjes zijn groot. De drijfbladeren zitten in paren.*

We zijn alweer vergeten hoe ze er precies uitzagen en keren terug naar de plek om een paar bladeren te plukken.

Op het overdekt terras van café-restaurant De Leine, waar we achter een kopje koffie schuilen voor de slagregen, kijken we wat beteuterd naar de verlepte bladeren. Is deze rand “golvend” te noemen? We hebben slechts een paar losse bladeren meegenomen, dus er valt niets te zeggen over of ze “zwak stengelomvattend” zijn en hoe lang is die steel eigenlijk?

“Zullen we nog een keer teruggaan?” opper ik. “En dan een hele plant in een bakje water meenemen?” De ober stelt ons een leeg mosterddemmertje ter beschikking en dan koersen we voor de derde keer naar de plek.

Michel bevestigt het: het is vlottend fonteinkruid, *Potamogeton x fluitans*, bastaard van glanzig fonteinkruid en drijvend fonteinkruid. In de eerste helft van de vorige eeuw werd de plant ontdekt in het Zuidlaardermeer. In 1971 is het meer door Joop Smittenberg helemaal gekarteerd en toen bleek de plant daar niet meer voor te komen. Michel heeft dat gedeelte van het Zuidlaardermeer vorig jaar nog grondig geïnventariseerd op waterplanten. Ook de bodem werd daarbij gedregd. De plant was toen niet aanwezig.

Natuurbeleid loont: de *potamogeton x fluitans* heeft zich dit jaar weer spontaan gevestigd in het Zuidlaardermeer!

Ana Buren

BOEKENNIEUWS

Stichting Steunfonds Natuur- en Milieueducatie

(Ook) voor het koudere jaargetijde:

NIEUW! Basisgids Korstmossen €21,95, leden €19,95

Veldgids Paddenstoelen €39,95 leden €34,95

Basisboek Paddenstoelen €17,95, leden €15,95

Fotogids Mossen €29,95, leden €26,95

Fotogids Korstmossen €19,95, leden 17,95

Veldgids Diersporen €34,95, leden €31,50

ANWB Vogelgids €32,95, leden €29,50

Aanbiedingen:

De Natuur als Bondgenoot €10

In de Greep van de Siberische Lemmingen €6,90

Veldgids Amfibieën en Reptielen €25, leden €22,50

Veldgids Zeevissen €9,50

Veldgids Korstmossen €25, leden €22,50

BESTELLEN:

Boeken kunnen worden besteld bij: Saskia van der Burg, Eyssoniusstraat 28, 9714BS Groningen, tel. 050-5799631, e-mail SteunfondsNME@hotmail.com.

CURSUSSEN EN EXCURSIES

Zaterdag 1 november: **Kraanvogels kijken bij Diepholz**

Locatie en tijd: vertrek 9:00 vanaf Transferium Kardingse. Geschatte terugkeer in Groningen rond 21:00 uur.

Extra info: Tijdens de najaarstrek komen duizenden kraanvogels naar de hoogveen-gebieden bij Diepholz in Duitsland (2,5 uur rijden vanaf Groningen). Hier kunnen ze overdag foerageren op de geoogste maisvelden.

Vanaf een uur voor zonsondergang begint het spektakel van de slaaptrek. Een prachtig schouwspel van mogelijk honderden trompetterende vogels die in lange slierten achter elkaar aan vliegen voor een veilige overnachting in de natte hoogvenen.

We zullen overdag een paar pauzes inlassen om ergens koffie te drinken en om wat te nuttigen, maar neem ook zelf iets te eten en te drinken mee. Het kan koud zijn, zeker als we wat langer ergens stil staan, dus warme kleding is een aanrader.

Kosten: De kosten voor het meerijsen te verrekenen met de chauffeur: ongeveer €12,50. **Voor info en opgave:** k_heeres@hotmail.com 06-83357994

Zaterdag 1 november: **Landelijke Natuurwerkdag**

Locatie en tijd: Heemtuin Stadspark, 10.00-13.00 uur.

Voor kinderen van 8 t/m 14 jaar.

Met z'n allen aan het werk in de natuur. We gaan o.a. zagen en snoeien, een tipi bouwen en rillen maken. Na de gedane arbeid sluiten we af met soep.

Voor info en opgave: natuurkids.groningen@gmail.com of 06-24149856

Zaterdag 13 december: **Lauwersmeer in de winter**

Locatie en tijd: vertrek vanaf parkeerplaats Kardingse 08.30 uur. We hopen tussen 15.00 en 16.00 uur terug te zijn.

Het Lauwersmeergebied is in alle jaargetijden interessant. Deze keer gaan we er in de winter een kijkje nemen. Er zijn dan veel wintergasten, ganzen en eenden, maar hopelijk ook steltlopers en roofvogels. De route stellen we pas vlak van te voren vast, maar we zullen in ieder geval een koffiepauze inlassen. Neem vooral ook iets te eten en te drinken mee. Verder is warme kleding een aanrader.

Kosten: de kosten voor het meerijden, te verrekenen met de chauffeur. Ca €7,-.

Voor info en opgave: elsvdboomgaard@gmail.com 06-44354496

Zaterdag 3 januari 2015: **IVN Natuurkids Het Vogeldiner**

Locatie en tijd: 14:00-16:00 uur. De locatie wordt later via de website bekend gemaakt.

Voor kinderen van 6 t/m 12 jaar.

Met de restjes van Kerst en Oud en Nieuw gaan we onder andere dennenappels, boomschors en houtbodempjes versieren met lekkere dingen voor de vogels.

Voor info en opgave: natuurkids.groningen@gmail.com of 06-24149856

ADRESSEN EN INFORMATIE

IVN-Afdeling Groningen/Haren

Postbus 1573

9701 BN Groningen

www.ivn-groningen-haren.nl of ivn.nl/afdeling/groningen-haren

e-mail: ivngroningen-haren@gmail.com

Bestuur

Voorzitter: Lammert Tiesinga

la.tiesinga@gmail.com Tel: 050-3133682

Secretaris: Toeska Smit

ivngroningen-haren@gmail.com

Penningmeester: Carlo Ensing

c.f.ensing@gmail.com Tel.: 06-47871101

Leden: Els vd Boomgaard, Kees van de Ven, Ernst Flentge, Gert Jan Huiskes

Ledenadministratie

Postbus 1573, 9701 BN Groningen.

E-mail: c.f.ensing@gmail.com

IBAN NL12INGB0003742937 t.n.v. IVN afd. Groningen/Haren

Contributie/administratie

Leden zijn actief betrokken bij het IVN. Zij betalen per jaar minimaal 17,50 euro, waarvan de afdeling 8,65 euro afdraagt aan het landelijk bureau. Donateurs steunen het IVN en betalen minimaal 10,50 euro per jaar, dat geheel ten goede komt aan de afdeling.

Leden en donateurs ontvangen "Groeningen", en leden ontvangen tevens het landelijk tijdschrift "Mens en Natuur".

Leden, die "Mens en Natuur" niet thuis gezonden krijgen, dienen contact op te nemen met de afdelingspenningmeester.

Opgave, verhuizingen, overschrijvingen naar andere afdelingen en opzeggingen (dit laatste alleen voor 1 januari): aan de ledenadministratie van onze afdeling doorgeven. Betalingen geschieden per toegezonden acceptgiro of met internetbankieren.

Werkgroepen en coördinatoren

Vogelwerkgroep

Willy Sjaarda

willy.sjaarda@telfort.nl

Plantenwerkgroep (waarnemend)

Ernst Flentge, tel.: 050-5349131

e.w.flentge@freeler.nl

Natuur- en Milieuwerkgroep Haren

Ernst Flentge, tel.: 050-5349131

e.w.flentge@freeler.nl

Werkgroep stadsecologie

Lammert Tiesinga, tel.: 050-3133682

la.tiesinga@gmail.com

Werkgroep Natuurkids

Gert Jan Huiskes, tel.: 06-24149856

gertjanhuiskes@online.nl

Boekenverkoop

Saskia van der Burg

SteunfondsNME@hotmail.com

Werkgroep PR & Communicatie

Kees van de Ven, tel.: 050-4063310

prharengroningen@kpn.nl

Ad interim

Kopij voor de Groeningen voor 10 januari 2015 sturen naar:

Postbus 1573, 9701 BN Groningen of ivngroeningen@gmail.com

IVN Consulentschap Groningen

Postbus 1020, 9701 BA Groningen.

Tel: 050-3135933; e-mail: consulentschap.groningen@ivn.nl

Vrijwilligersconsulent: Marit Stokkentreeff

IVN-Landelijk

Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam.

Tel: 020-6228115

Website: www.ivn.nl

VOOR EEN ENERGIEZUINIGE INSTALLATIE -
GAAT U NAAR ...

- centrale verwarming
- gas- en waterleiding
- zinkwerk
- luchtverwarming
- elektrische installaties
- warmtepompen
- installatie pv-panelen
- installatie zonnecollectoren

Kieler Bocht 39
9723 JA Groningen
Rijksstraatweg 94
9752 BJ Haren

Tel. 050-5344065
Fax 050-5343757
lanting@technonet.nl

NATUURVOEDINGSWINKEL

Tel. 050 - 541 15 15

De Wiershoeck

www.beijum.nl/wiershoeck

Volledig assortiment biologische voeding:

Brood (ledere ochtend vers)
Zuivel en kaas
Groente en fruit
Vlees en vleesvervangers
Droogwaren
J's

Diepappen
Dranken
Koek en snoep
Wijnen
Lichamverzorging
Schoonmaakmiddelen Etc. etc.

Verkooppunt

Groente- & Fruit-abonnement

Op de fiets: gelegen aan het (fiets)pad door Beijum, richting Zuidwilde.

Per auto: afslag Beijum-Noord, bereikbaar via Ingang Onnemahoeed, daarna links rechtstaf.

Open: ma. 11.30-18.00 di, v/m vr. 9.00-18.00 do. 9.00-20.00 za. 9.00-17.00 uur

Beijumerweg 20 (naast de schooltuinen).

Wij bezorgen ledere donderdag aan huis.
Faxnummer (050) 5792097

IVN afdeling Groningen/Haren
Postbus 1573
9701 BN Groningen
Drukwerk

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas